Як змінюються підходи до бронювання та що загрожує “ухилянтам” в процесі нового підходу до мобілізації
Шахрайство з продуктами харчування вийшло на новий рівень
Розстріляна державність. Масові репресії проти української інтелігенції в Полтаві 1941–1943 років
Пенсіонери Джанкоя протестують проти дефіциту та оперативного...

Як змінюються підходи до бронювання та що загрожує “ухилянтам” в процесі нового підходу до мобілізації

ВІЙНА З РОСІЄЮ | ВС, 2026-06-07 08:36

Версия для печати

Упродовж кількох місяців нова команда Міністерства оборони анонсує “армійську реформу”, яку обіцяє впроваджувати поетапно, починаючи з червня і закінчуючи осінню 2026 року.

За інформацією, отриманою “**Новинарнею**” від джерел в уряді, парламенті, Силах оборони, заплановано зміни в підходах до системи бронювання, залучення до служби “ухилянтів”, регулювання СЗЧ у війську, часткове реформування ТЦК. І нарешті, уряд акуратно підбирається до спроб розпочати те, що в народі називають демобілізацією – звільняти зі служби на певний час військових, які були на передньому краї до повномасштабного вторгнення, та тих, хто воює з 2022 року.

Головна мета “армійської реформи” – забезпечити на роки стале надходження людей у Збройні сили, підпорядковуючись залізній логіці війни на виснаження: “служити мають всі”; “або ти служиш, або працюєш на оборону”.

Нарешті уряд визнав і артикулював: гратися в “лагідну мобілізацію”, як це було під час ухвалення так званого **“мобілізаційного закону”** навесні 2024 року – означає як наслідок втратити стійкість і програти війну з Росією.

З усіх перелічених вище напрямків реформування наразі уряд почав втілювати один – **зміни у підходах до бронювання**. 30 травня в урядову постанову №76, яка регулює механізм бронювання співробітників, було внесено зміни. Реакція роботодавців – настороженість і нерозуміння. Уряд пообіцяв розробити нові критерії, за якими підприємству може бути надано статус критично важливого для економіки, проте навіть натяком не окреслив, якими будуть нові вимоги.

За нашими даними, цього року в Генштабі ЗСУ вже кілька разів ставили руба питання про **“критичне скорочення обсягів людського мобресурсу”** та закликали до пошуку шляхів вирішення цієї проблеми. Йдеться зокрема про те, щоб обмежити можливості для бронювання. Адже лише від початку 2026 року заброньованих **додалося майже 140 тисяч**. А це переважно здорові, метиковані військовозобов’язані, які могли б відчутно посилити Сили оборони на такому важливому етапі війни.

Розбираємося, як в Україні працює система бронювання та чи запроваджені зміни вивільнять додатковий мобілізаційний ресурс.

Читайте також: **Чому вчасне та ввічливе спілкування в ТЦК — це єдиний шанс самостійно обрати свою військову долю**

Мобілізаційна математика: задача з багатьма невідомими

Насамперед проблема полягає в тому, що коли урядовці кажуть “мобілізаційний ресурс” (користуватимемося надалі цим “знелюдненим”, зате всім зрозумілим терміном), то вони оперують надто приблизними цифрами. Похибка вимірюється сотнями тисяч осіб. Адже з обліком військовозобов’язаних у нас хаос.

Різні джерела “**Новинарні**” називають цифру в понад **4–5 млн осіб у мобрезерві**. У дослідженнях незалежних аналітиків бачимо “вилку”: у 2024 році видання The Financial Times **доводило**, що мобрезерв України – 3,7 млн людей. Видання “Тексти” минулого року за допомогою математичного моделювання **вийшло на цифру** в межах від 2,8 до 3,9 млн.осіб. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. Птухи **оцінював** мобресурс у межах від близько 3 до 5 млн осіб.

Отже, в середньому тих українців, які наразі не служать, але можуть бути залученими до війська, – **плюс-мінус 4 мільйони.**

З них близько 2 млн (дані, **оприлюднені** головою фракції “Слуга народу” Давидом Арахамією) – “ухилянти”, що перебувають у розшуку, та 1,37 млн – чоловіки, які, за даними Мінекономіки, мають бронь.

Щодо кількості заброньованих, то в ЗСУ говорять про ще більші (свіжіші) цифри: загалом **понад 1,41 млн заброньованих.**

Є ще й ті, хто і не заброньований, і досі не мобілізований. Скільки їх – відкритих даних немає. Але їх, вочевидь, небагато. Адже гострий дефіцит людей відчувався у війську весь минулий рік. Уряд почав активно шукати прихований мобресурс.

Читайте також: **Борг перед Васею та "поплавлені" душі: Заступник комбата 32 бригади про мотивацію та психологію п’ятого року війни**

Хто має бронь

Спершу розберімося в тому, як загалом працює система бронювання і чому до списку критично важливих підприємств потрапили, скажімо, мережі фітнесклубів.

Механізм бронювання регулюється одним документом – **урядовою постановою №76** від 27 січня 2023 року.

Перша категорія заброньованих від мобілізації на час дії воєнного стану **– співробітники органів державної влади** та місцевого самоврядування, а також інших державних органів: Національної поліції, НАБУ, ДБР, ДСНС, органів прокуратури, Державної кримінально-виконавчої служби, судів тощо. Якщо військовозобов’язаний звільняється з роботи чи служби в цих органах, він автоматично втрачає бронь.

Мають відстрочку від служби і співробітники Товариства Червоного хреста України та низки інших неурядових організацій, які реалізують гуманітарні проєкти за кошти міжнародних партнерів.

Бронь має значна **частина медиків**, але час від часу на запит Міністерства оборони їх також забирають до війська. Скажімо, в середині травня цього року міністр охорони здоров’я Віктор Ляшко у Верховній Раді **повідомив**, що МОЗ анулює бронювання частині медичних працівників на запит Міноборони. Звісно, медики служитимуть за спеціальністю, у Медсилах ЗСУ.

Також держава бронює частину **працівників підприємств та установ, які віднесено до критично важливих.** У постанові вони розподілені на дві категорії: ті, що працюють на оборону, та ті, що є важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення.

Із першою групою все зрозуміло: це **підприємства військово-промислового комплексу та ті, що забезпечують армію** послугами логістики, зв’язку, ремонту обладнання, продовольством тощо. Список таких критично важливих підприємств і установ формує Міністерство оборони. Відсоток заброньованих працівників дуже високий, у багатьох до 100%. Важливим критерієм є державний контракт, укладений з Міноборони. До прикладу, якщо пекарня, розташована неподалік пункту постійної дислокації бригади, забезпечує щодня хлопців свіжими батонами, але не має контракту, то її працівники не будуть заброньовані, принаймні через МО.

До цієї категорії можна зарахувати й підприємства, які за самим характером своєї діяльності заточені на умови воєнного стану: наприклад, фірми, що ведуть протимінну діяльність (вони в постанові 76 означені окремим пунктом), виробники протезів тощо.

Наступна група – підприємства, установи, організації, які не працюють безпосередньо на армію та оборону, але згідно з постановою №76, **є “критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення** в особливий період”.

Для зручності розподілимо їх на три групи.

Підприємства критичної інфраструктури. Ті, без яких завмре життя міст і сіл. Йдеться про енергетичні компанії, підприємства тепло- та водозабезпечення, комунальні служби тощо. Їхня квота на бронь для військовозобов’язаних співробітників доволі висока: наприклад, в енергетиків – від 75%.

“Гуманітарна критичність”. Йдеться про науку, освіту, культуру і спорт.

Так, мають відстрочку від служби всі **100% вчителів** (причому не лише в державних школах, а й у приватних, які отримали ліцензію Міністерства освіти і науки), **100% викладачів** професійних та вищих навчальних закладів, науковців академічних інститутів, аспірантів.

“Ми очікували, що в школу прийдуть молоді чоловіки, які не хочуть йти на війну, на вакантні посади вчителів праці, інформатики, фізкультури. Але натовпів охочих не видно, тому що мала зарплатня. Всі хлопці пішли в приватні школи, де вчительська зарплата – до 40 тисяч”, – бідкається завуч харківської школи **Сергій Пащенко.**

Зате з ситуації користають махінатори. Приміром, у Сумах правоохоронці викрили групу осіб, які організували **фіктивний коледж для незаконного бронювання** військовозобов’язаних.

Щодо музеїв, театрів, ансамблів та інших установ й організацій, які підпорядковані Міністерству культури, то більшості з них дозволено бронювати 50% своїх співробітників, котрі є військовозобов’язаними.

Артем Свистун, директор Миколаївського академічного художнього драматичного театру розповідає, що постійно поновлює бронь для керівника звукорежисерського цеху та керівника освітлювального – без цих спеціалістів вистава не відбудеться, театр не буде жити. За час війни театр у фактично прифронтовому регіоні дав сто вистав.

“Дуже важко в наш час тримати підприємство, зберігати колектив. У нас 14 військовозобов’язаних, з них семеро заброньовані. У нас є унікальної тембральності голоси, і я їх бронюю, оскільки ми – театр музичний, без цих голосів втрачається сенс. А загалом намагаємося залучати тих чоловіків, кому до 24 років, або вже за 60”, – пояснює Свистун.

Бронь мають також спортсмени та співробітники спортивних шкіл і клубів, якими опікується Міністерство молоді та спорту.

*На жаль, міністерство не відповіло на запит “**Новинарні**”, тому наразі не відомо, за якими критеріями відбирали “критично важливі” спортивні організації та яку для них встановлювали межу бронювання співробітників.*

“Економічне” бронювання охоплює підприємства різної форми власності і не завжди вони виготовляють продукцію, яка є життєво важливою, скажімо, хліб чи трансформаторне обладнання. Переважно це підприємства, що мають великий дохід та сплачують значні податки в держбюджет.

Обов’язковими умовами є відсутність податкових боргів та певний рівень зарплати – раніше це була 21 618 грн, від 30 травня – 25 941 грн.

За “економічним бронюванням” право на відстрочку надається 50% співробітників, які є військовозобов’язаними.

Перевірка облікових даних на вулицях Ковеля, Волинська область. Фото: Суспільне Луцьк

Бронювання відбувається так: бізнеси подають заявку до своїх галузевих міністерств і чекають вердикту – зарахують їх до критично важливих чи ні.

Галузеві міністерства складають “свої” списки і відтак передають їх на затвердження до Мінекономіки.

Слід сказати, що окремі списки укладають і місцеві держадміністрації – для підприємств та установ, які працюють винятково в даному регіоні.

Читайте також: **Як можна вирішити проблему з поповненням ЗСУ: 5 стовпів мобілізації**

Купив бронь за податки

На питання про можливість “договорняків” на регіональному рівні (згадаймо сумський фейковий коледж!) та загалом непрозорість процедури визначення критично важливих підприємств співрозмовник “**Новинарні**” в Міноборони зауважує, що з 2025 року **все бронювання цифровізовано, тож дані, внесені підприємством, легко перевірити**, адже вони прив’язані до низки державних реєстрів, зокрема платників податків, Пенсійного фонду тощо.

“Ніхто не носить стоси паперів в обласні адміністрації чи міністерства, – каже співрозмовник. – **Керівник підприємства або уповноважена ним особа мають електронний кабінет у “Дії”, персональний ключ і самі позначають** тих співробітників, яких вони вважають за потрібне забронювати”.

Але **хто саме в галузевих міністерствах і за якою процедурою затверджує списки критичних підприємств?** Якщо багато підприємств відповідають встановленим урядом критеріям, то хто і за яким принципом вирішує, потрапить бізнес пана Н. у список заброньованих чи йому буде відмовлено?

*“**Новинарня**” надіслала журналістський запит щодо цього до Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, а також ще у три міністерства, але відповіді за тривалий час не отримала.*

“Система має бути зрозумілою, чесною і захищеною від маніпуляцій”, – задекларував міністр економіки **Олексій Соболєв**, анонсуючи зміни до “економічного бронювання”.

Проте зміни, внесені у постанову №76 в передостанній день травня, не дають розуміння, яким чином цього буде досягнуто.

За три роки у постанову №76 було внесено **30 доповнень**, і переважна більшість з них – **на користь розширення кола заброньованих.**

“Працювало **потужне економічне лобі,** яке вигризало собі все більші можливості для бронювання людей. За три роки кількість заброньованих зросла майже вдвічі, – констатує співрозмовник з Міністерства оборони. – Я розумію, що вони платять податки, але як можна назвати критично важливим SportLife чи третьорозрядний футбольний клуб, який жахливо грає?!..”

За словами міністра економіки Соболєва, **підприємства, внесені до переліку критично важливих, генерують 60% податкових надходжень**. Державі треба за щось жити, а не лише покладатися на кошти партнерів.

Заброньованих чоловіків у нас 1,37 мільйона, про що міністр нещодавно повідомив **в інтерв’ю**. Пізніше він **заявив**, що уряд “не прогнозує різкого скорочення кількості заброньованих працівників: система й **надалі охоплюватиме приблизно 1,1–1,3 млн осіб”.**

Отже, кількість заброньованих співробітників фактично не зміниться – можливо, зменшиться приблизно на 100 тисяч осіб. Зате зміниться список підприємств у категорії “економічне бронювання”. Але якщо додаткових людей не буде вивільнено для війська, то яка мета змін у системі бронювання?

“Існує смисловий хаос, адже підприємства, які справді не несуть ніякого навантаження для оборони і безпеки, просто **купують собі можливість забронювати 50% своїх співробітників.** Я так розумію, що навколо цього будуть формуватися зміни”, – пояснює народна депутатка **Соломія Бобровська**, член Комітету ВР з питань національної безпеки, оборони та розвідки.

Вочевидь, зі структуризацією цього смислового хаосу й пов’язані анонсовані урядом зміни у критеріях визначення критично важливих підприємств. Є підстави вважати, що ці критерії ще не розроблено.

Читайте також: **Замість ефективної організації процесу мобілізації влада розпалює ворожнечу між українцями**

Таємничі зміни до “бронювальної” постанови

Наразі **до постанови №76** **внесено такі зміни**:

- Для підтвердження статусу критично важливого підприємства рівень заробітної плати співробітників має становити не менше трьох мінімальних зарплат – 25 941 грн. Для підприємств, що працюють на прифронтових територіях, зберігається “стара” вимога щодо зарплатні – 21 618 грн.
- Сумісники враховуватимуться в квоту бронювання лише за одним із місць роботи.
- До 10 червня міністерства, центральні органи виконавчої влади та обласні військові адміністрації мають перезатвердити власні критерії критичності за погодженням з Міноборони та Мінекономіки, а **до 1 вересня 2026 року – переглянути прийняті раніше рішення про визначення підприємств, установ, організацій критично важливими** для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення.

До вересня чинна критичність підприємств зберігається, а отже, зберігається діюче бронювання їхніх військовозобов’язаних співробітників. Підприємства матимуть три місяці для проходження процедури підтвердження критичності за оновленими правилами.

Роботодавці напружилися. Бізнес не знає, до чого готуватися.

“Щоб відповідати новим критеріям, треба розуміти, які вони. Зараз відомий тільки один критерій – підвищення зарплати до 26 тисяч, і це все, більше нічого не відомо, – коментує новації **Володимир**, топменеджер однієї з мереж продуктових маркетів.

> – Так виходить, що бізнес і держава вступили в жорстку конкуренцію за людей.

Раніше треба було підтверджувати статус критичності раз на пів року. Ти тільки набрав нових людей – через пів року в тебе майже 50% мобілізували. Набираєш нових, навчаєш – через пів року їх забирають. Це тільки у 2025-му перший раз термін підтвердження критичності збільшили до одного року. Але от, будь ласка, і зараз у нас вийде менше року. Всі бізнеси відчувають дефіцит людей, і є спеціальності суто чоловічі, їх не заміниш жінками”.

За словами міністра економіки Соболєва, відтепер статус критичного підприємства **будуть підтверджувати через півтора року.**

“Це правильна ініціатива. Але чи не придумають за цей час ще якісь зміни і “покращення”?” – риторично запитує Володимир.

Про гостру кадрову кризу і “конкуренцію держави та бізнесу” відкрито говорять у Всеукраїнській аграрній раді.

“Правила бронювання працівників не повною мірою враховують специфіку роботи сільгосппідприємств, зокрема щодо сезонності роботи: якщо влітку зарплатня перевищує 35 тис. гривень, то взимку може бути нижчою за встановлену межу в 26 тисяч, – коментує консультантка ВАР з питань обліку і оподаткування **Леся Панкратова**. – Загалом в галузі вже давно фісується нестача вузькоспеціалізованих працівників – трактористів, комбайнерів, агрономів, інженерів. Якщо у 2021 році на одного спеціаліста в аграрному секторі припадало 14–16 вакансій, то сьогодні це 52–70 вакансій. На одне резюме комбайнера можуть звертатися до сотні роботодавців, тому що цих **спеціалістів катастрофічно не вистачає**. Йдеться вже не про вибір між компетентним і менш компетентним працівником, а про те, чи буде робота виконана взагалі”.

“Держава йде найпростішим шляхом – мобілізує працівників заброньованих підприємств, приходить і бере. Тим часом **багато бізнесів ховають своїх співробітників** – зарплата в конвертах, тобто податки за них платити не треба, вони ніде не світяться”, – скаржиться Володимир.

Утім, “армійська реформа” має торкнутися й ухилянтів.

Читайте також: **ТЦК під мікроскопом: результати чотирирічного моніторингу статків обласних військкомів**

Де лежить мобілізаційний ресурс? На дивані

“Мобілізаційний ресурс треба шукати не серед заброньованих підприємств, а серед ухилянтів. На питання, де лежить мобресурс? Є відповідь: на дивані”, – саркастично зауважує поінформований співрозмовник з Міноборони.

На початку року міністр оборони **Михайло Федоров** **оприлюднив** шокуючу статистику: **в країні майже два мільйони ухилянтів.**

“За офіційними даними, у нас 1–1,2 млн складу Сил оборони України. Якщо дозволити невеличку математичну неакуратність, то **ухилянтів вдвічі більше за тих, хто зараз по списках військових частин** рахуються як захисники Батьківщини. Це значить, що **у нас в тилу ховається кілька армій**”, – обурюється ексдепутат, а нині командир підрозділу БпЛА в ЗСУ **Ігор Луценко.**

“Проблема в тому, що існує масовий “ухилянтський рух”, але він би не з’явився, якби не було повної бездіяльності з цього приводу правоохоронних органів. Поліція, в тому числі її керівництво, відкрито каже: ми не хочемо цим займатися, це марудна справа, народ нас за це буде клясти, ненавидіти і так далі… І воювати ми не будемо, в нас бронь. Тобто маємо таку собі змову легальних і нелегальних ухилянтів… Кількість кримінальних проваджень, котрі в 2025 році передані з обвинувальними вироками до суду за ухилення від призову до військової служби, складає 1030. Це на два мільйони ухилянтів”, – порахував Луценко.

Держава провалила мобілізаційну політику, констатує співрозмовник: “У тилу рандомні облави, **когось ТЦК на вулиці спіймала. Ну, це ж не політика мобілізації, це рулетка якась.** І нам тут в армії не потрібні люди, яких впіймали під час облави, бо з них невеликий відсоток потім стають нормальними бійцями, левова частка йде в СЗЧ або перетворюється для нас на якийсь інший вид тягаря. Цей спосіб мобілізації вже став дуже низько ефективним. І контрпродуктивним в плані морального стану суспільства. Все спускається на гальмах, за найбільш примітивним і безвідповідальним сценарієм,” – зазначає Луценко.

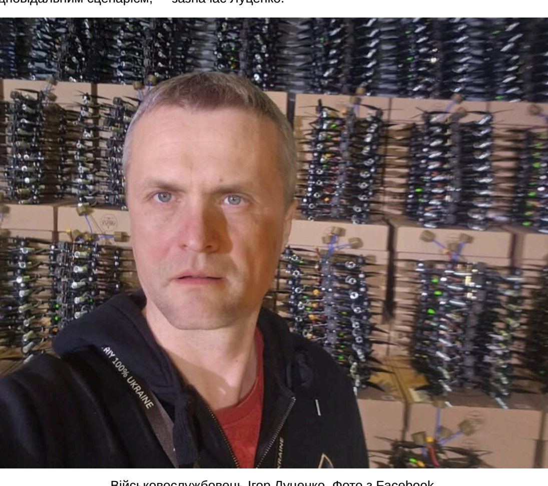

Військовослужбовець Ігор Луценко. Фото з Facebook

Він вважає, що слід посилити покарання за ухилянство. Водночас ефективною моделлю було б встановлення чітких термінів служби – це б дозволило сформувати резерв і залучити до війська значну частину тих чоловіків, котрі сьогодні уникають мобілізації.

Саме такий принцип і закладено в “армійську реформу” – стимулювати ухилянтів йти на службу.

Голова фракції “Слуга народу” **Давид Арахамія** нещодавно заявляв, що Міністерство оборони **може зняти з розшуку близько двох мільйонів громадян**, які ухилялися від служби, “це стане можливим після ухвалення нового закону про мобілізацію, який передбачає чіткі правила та механізми для повернення таких осіб у правове поле”.

Як один зі стимулів **передбачена система контрактів** і підвищення грошового забезпечення для тих, хто воює на першій лінії.

За словами депутатки Соломії Бобровської, уряд ще не представив законопроєкт у Верховну Раду, “це будуть зміни до низки законів, там багато юридичних, законодавчих нюансів”.

“Є велика проблема з обліком людей. Навіть тих людей, які є в системі, не всіх можна знайти, тому що часто дані, які вони вводять в обіг, можуть не відповідати дійсності. Наприклад, [неправильна] домашня адреса: туди повістка приходить і може там лежати роками. Не чула, що Міністерство має алгоритми, як боротися з цим”, – каже депутатка.

Водночас, за її словами, візія уряду щодо “армійської реформи” сформована, законодавчі зміни, які допоможуть зменшити проблему СЗЧ, у Раді очікують у другій половині червня, законодавчі пропозиції щодо реформи ТЦК – у липні. А на початок осені, ймовірно, з’явиться бачення щодо можливості вивільнення з війська тих, хто воює ще з часів ООС та з 2022 року.

—

Олена Зварич, опубліковано у виданні “Новинарня”

Читайте також:

- **Мобілізаційне решето України: Рівніші за інших і "не народжені для війни"**
- **Мобілізація: відповіді на найпоширеніші питання**
- **Михайло Онуфер: Армія – це зріз, показник країни. Якщо в країні відбувається хаос, в армії відбувається те саме**
- **Правоохоронці відкрили 289 600 справ про СЗЧ і дезертирство з початку широкомасштабної війни**
- **Командир про причини СЗЧ: безкарність, дикі чутки та погана підготовка**
- **Донька змусила повернутися в армію. Хотів тікати полем. Історії бійців, що воюють після СЗЧ**
- **Павло Казарін: "Партія ухилянтів"**
- **Культурний Шлях на Захід: як 3000 ухилянтів не повернулися з-за кордону за сприяння Мінкульту**
- **Як (не) карають організаторів схем для ухилянтів які деморалізують армію та населення**
- **Полювання на військкомів. Як Україна намагалася щось покращити в мобілізації і чому нічого не вийшло**
- **Як дозвіл на виїзд за кордон чоловікам 18-22 років позначився на ринку праці та які проблеми можуть виникнути в майбутньому?**

Share 0

Читайте «Аргумент» в Facebook и Twitter

*Если вы заметили ошибку, выделите ее мышкой и нажмите **Ctrl+Enter**.*

Коментарі

ВІДЕО

Працює «Альфа» СБУ: Виявили. Наздогнали. Ліквідували

Мільйони за кордон і патріотизм для інших: Де навчаються діти посадовців?

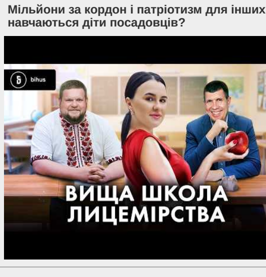

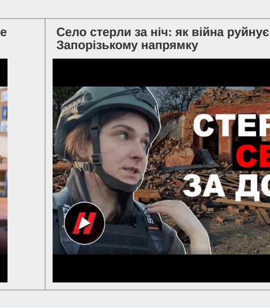

© 2011 «АРГУМЕНТ»
Републікація матеріалів: для інтернет-видань обов'язковим є пряме гіперпосилання, для друкованих видань – за запитом через електронну пошту. **Посилання або гіперпосилання повинні бути розташовані при використанні тексту - на початку використовуваної інформації, при використанні графічної інформації - безпосередньо під об'єктом запозичення.** При републікації в електронних виданнях у кожному...